

První litevská KNIHA

Luteránský *Catechismus*,
1547, Královec

Editor: **Martynas Mažvydas**

Kniha vznikla na zakázku
Albrechta Braniborského

PŘÍMÁ souvislost s reformací.

Konkurence Malé a Velké
Litvy

Počátek SOUVISLÉ litevské
literární tradice.

První litevská KNIHA

Latinské věnování *Katechismu*
Velkému Litevskému Knížectví

AD MAGNUM
DUCATVM LITVANIAE

AD MAGNUM
DUCATVM LITVANIAE

*Fausta ducum magnorum altrix, Lituania clara,
Haec mandata Dei, suscipe mente pia,
Ne te, cum dederis rationes ante tribunal
Augustum, magni iudicis ira premat.*

**Fausta ducum magnorum altrix, Lituania clara,
Haec mandata Dei, suscipe mente pia,
Ne te, cum dederis rationes ante tribunal
Augustum, magni iudicis ira premat.**

Šťastná matko velkých knížat, osvícená Litvo,
Tato slova Boží přijmi s myslí pobožnou,
Aby tě, když budeš se zodpovídat před soudem
Vysokým, velkého soudce hněv nezatížil.

První litevská KNIHA

Latinská předmluva *Katechismu*.

I 8568
PASTORIBVS
ET MINISTRIS ECCLESIA-
rum in Lituania gratiam
et pacem.

Quidam nimis arctis limitibus scripturae sacrae possessionem includunt, dum eam sola sacerdotum familia terminant, plebe interim exterminata. Pollui sacra, propbanari mysteria clamitant, et quasi magna publicis domesticisque; seditionibus fenestram aperiri, si populum admittendum censeas. His igitur cautio est, nequis in Apostolorum, Prophetarumque; sacrarium introducatur, lingua uernacula loquens. Sed haec inuria est intolerabilis. A communibus sacris arceri populum, quibus tamen abesse sine animae uitaeque; aeternae detrimento, possit nemo, quid quaso potest iniquius? Quae. n. sacra communiora, quae magis necessaria populo, quam doctrina caelestis? Haec enim sola ceu leopboros certam aeternae salutis uiam omnibus aequae praescribit, atque demonstrat. Quia enim tam plebs, quam proceres, caelesti opus habent doctrina, quae quid Deus a nobis postulet, quid nos possimus praestare, doceat, ostendatque; quae sine causa consequenda salutis sempiternae, etc. Ergo cum haec doctrina excludat neminem, haud recte quidem inra priuata

PASTORIBVS
ET MINISTRIS ECCLESIA-
rum
In Lituania gratiam et pacem

Předmluva oslovuje kněze Litevského velkoknížectví a nabádá je k aktivnější katechizaci, tzn. šíření křesťanství v Litvě.

Autorství nejisté: pravděpodobně text společně napsali rektor Královecké univerzity Friedrich Stapilus a sám Mažvydas.

První litevská KNIHA

KNIGIELES

Pašias byla Letuūnštump jr

Szemalštump.

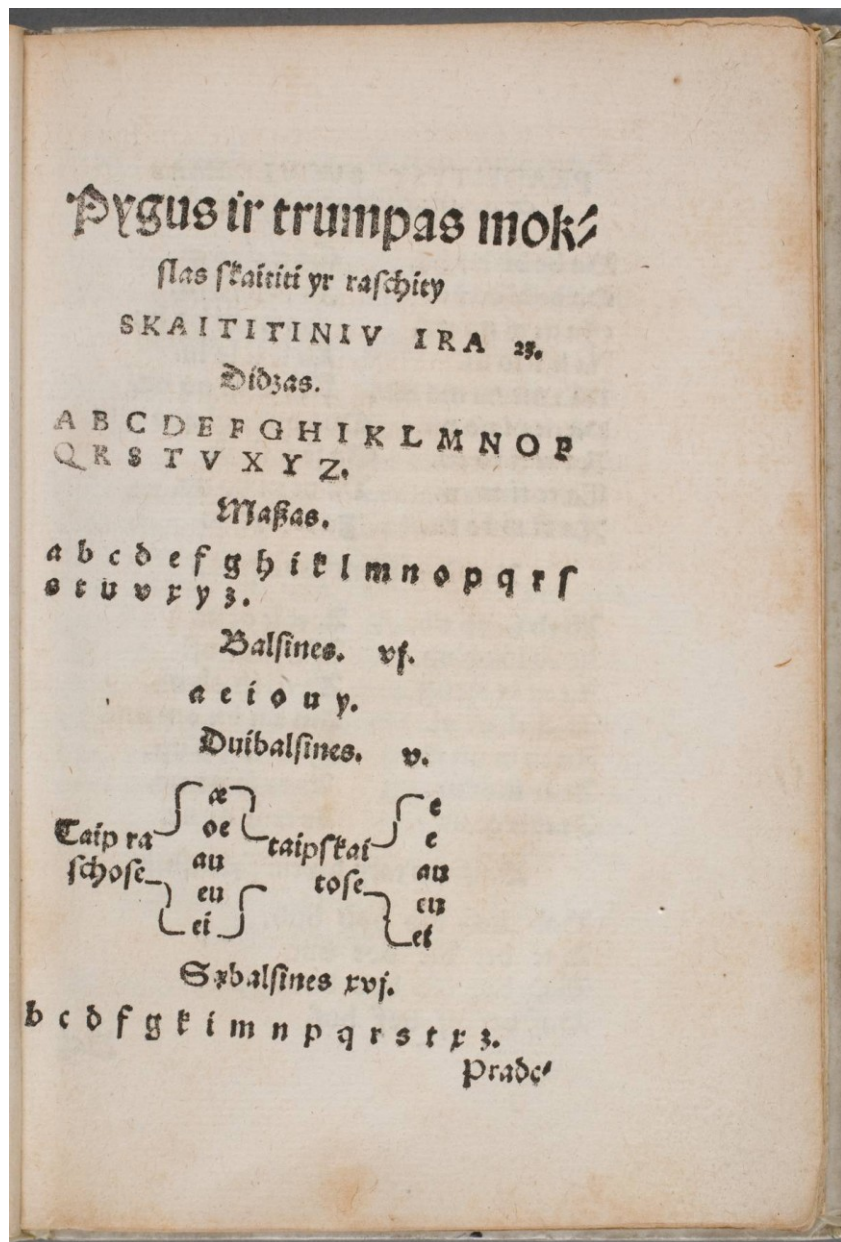
Bralei seferis imkiet manī lr skalēkiet/
Jr eatai skaitidamī permankiet.
Mašla schito tewai iusu eraškāwa tureti.
Ale to negaleia ne wenu budu gauti.
Regtey to narela sawa atimis/
Lai pyr ischgirski sawa ausimis.
Jan nu ka tewai nakada neregleia/
Nu schieat wifs iusump atēia.
Veizdekiet lr dabakierese šmanes wofas
Schieat eit iusump šadis bogaus karalistas
Malanē lr su dziaulšmē es šadi prigimkiet
A iusu bukūsu scheimina makitiet.
Sunus dukteris iusu tur eatai makiey
Viša schyrdy tur eš dewa šady milety.
Jei bralei seferis tus šadzins nepapeltis
Dewa tewā lr sunu saw milu padaristē.
Jr pašlawinē pa atimis dewa busit.
Višosū daitkosū palaimi tureste.
Schieū mašlu dewa tūtrai pašysye
Jr degaus karalistas p prišartyssy.
Klūstē

Litevská předmluva: první báseň v litevštině „Knížky sami promlouvají na Litevce a Žemaity“

Akrostich (první písmena každého řádku), řádek 3 až 17:

MARTJNVS MASVJDJVS

První litevská KNIHA

Slabikář

Mažvydas je autorem prvních litevských gramatických termínů:

Skaitytinė – písmeno

Balsinė – samohláska

Dvibalsinė – dvouhláska

Svabalsinė – souhláska

První litevská KNIHA

CATECHISMVSA

PRASTY SZADBI DEL PRA

stu žmanis a bidzius del sunelis
ir schaiminas bušniku
pradesyste.

Penkias ira Dalis makila

Krišszianis kurias karnas krišszianis
smagos parvinnas yr kalcas esti
malieti bei permante.

Pirma Dalis.

Žadans/alba deschimtis Dewa pršakims

Antra Dalis.

Dvilika štrapszius weras Krišszianis
kure wadinam Credo.

Treczia Dalis.

Malba Pana alba praschimias, kure wa
dinam, pateris.

B

Bietwirta

Katechismus – uvedení
obsahu

První litevská KNIHA

Kietwirta Dalis.

Swetastis alba sacramentai basniczias
tatai esti, krikastis schwintastis, Kunas ir
kragis pana musu Jesu Christusa etc.

Penkta Dalis Catechisma

Pehta dalis ape istatima vredit, tatai esti,
ape gyvenima kasna smagaus kaip tur
gyventi sawa stany pagal Dewa walias

D

Irma Dalis.

Deschintis Dewa prysakimu.

i. Pirmas.

Ne tureki kyca Dewa preg manes.

ij. Antras.

Uegimti warda pana, Dewa tawa na
prasnai.

lij Tretzas

Katechismus – první část

Desatero

První litevská KNIHA

Katechismus – druhá část

Dvanáct bodů křesťanské víry

Exodus 20, Já jsem
Hospodin, tvůj Bůh,
Bůh žárlivě milující.
Stihám vlnu otců na
synech do třetího i
čtvrtého pokolení
těch, kteří mě
nenávidí, ale
prokazují
milosrdenství tisícům
pokolení těch, kteří
mě milují a má
přikázání
zachovávají.

ix. Dewintas

Ne gieiski hūkla arcima tawa

x. Deschintas

Ne gieiski materis la, nei berwa, nei mer-
gas, nei iauozia, nei aschila, ir ne wena.
Dauka turssai ia esti.

Xarsa Dewa grassimas

Jrmalanes šadegimas ape wisus prisaki-
mus. Ischwadu Knigasū. xx. Cap. Asch
essni Panas Diewas tawa, Macznas,
Kierschtauiests. Aclakasis piktenibes tie-
wu ant sunu ig erete ir Kierwirca eyle gimī-
nes schicu kure manes neapktent. Ir dar-
sis milaschirdigiste ant tokščanczia temus,
kure mane myl ir serkti prisakimus mana.

**II. Antra Dalis Kate-
chisimusa. D wilika straip**

szis weras krikščianiu, per apasch
calus schwentosius sugulditu.

i. Pirme

První litevská KNIHA

III. Treczia Dalis

Alba pānā, kure patis pānas Chri-
stusas palita ir matie kaipo, gy turim pra-
schiti. S. Matheimpi. vj. cap. Schita essi.

**Lewe musu kurts essi
DANGUSU.**

- I Schweskiefe wardas tawa.
- II Ateik karaliste tawa.
- III Boki tawa walsa kaip dagui tarp
ir femcie.
- IIII Dona musu wysjudieny dodi mumus
ny.
- V Jr atleid mumus musu kaltibes, kaip
mes atleidem musu kaltimos.
- VI Tiewed mas ingi pagundima.
- VII Bee gielbek mys nogi wysa plka.
Amen.

B iij iij. Diet:

Katechismus – třetí část

Otčenáš

První litevská KNIHA

III. Kieturta Dalis ape

swetastis alba sacramentos bazniczias.

Ape Suetasti Krikschta

schwentala.

Kriksstas ne esti tektai prastas wondo,
bet esti prisakimapi Dewa prerakintas is
su zadziu suglaustas, taipie taipo schwen
tais Euangelyaie paraschite/ira. s. Mathe
iupj. capagaliansiagi Salwagi.

E Idami makitiec wisas smanes krikstis/
dame las Vardana Tiewa ir Su una
us ir Dwases schwentases.

S zadis Dewa, ir tadegimas schwentas
mimpj Markupi / capagaliansemi pas
guldime apraschitas esti tais zadels.

Kurssai tikies ir bus ap

krikstas bus ischganitas kursai
ne inggieties bus pakalincas.

Pasiekai alba naudos krikstaschwentala.

I Kriksstas schwentasis dara smaguy gre
ta acleidima ir Dewas tewas tam
smagni per sawa sunu Jesu Christu
dost. Amese schwentage.

Katechismus – čtvrtá část

O svatostech

První litevská KNIHA

Janas II.

Inkiec dwoasē schwoenege, kurlu tektat
atleiste grekus, schleit bus atleisti, Kuris
rektai notwerste, notwereti bus.

V. Penkta Dalis ape

Statutus vreau alba giventima.

Pirmas sigistatimes Biskupa basiniczas.

S. P. I. Chlmo. it.

Jei kurssai Biskupistes vreau gieldza tasak
giera darba gield. Keik tadrim idant Bisku
pas buer cistkas jr nepatepea koma. Ver
nas materis wiras, ne tingus, crejwas
ramas, prateliskas, gadnus makiel, ne
gireukle, ne zbradunus, ne naris biantaus.
zista, bet teisus, talims nog lakamstwas,
kurssai sawa hukl gieraſ rbeda, kurssai
sonus eareci sawa maczele pasluschnus,
suroisakiu weslibijmu. A jei kurssai
eikra hukla rediet nemaik, kuris bada Bas
niczie Diawa redis? Menawias leib pa
sipoces ig apskatinima necesiniku ne igi
puleu, Keik prektam ie m giera eareci liudie
ma nog prasch ilimur:ieib ne igipuleu yng
gieda r. jei sch. a. a. necesiniku.

Katechismus – pátá část

O povinnostech stavů:

Biskupové

Kněží

Věřící

Páni

Podřízení

Muži

Ženy

Rodiče

Děti

Sluhové, služky, chasa

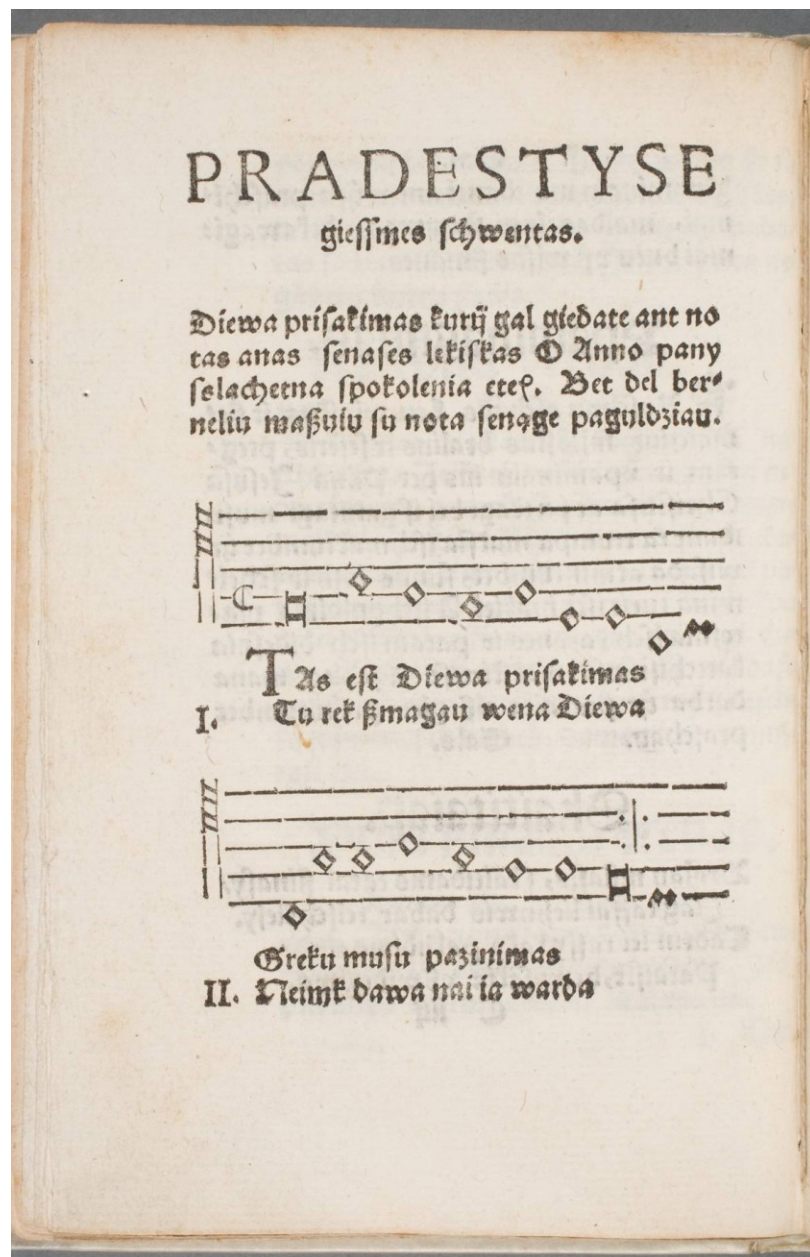
Dospělí muži a mladí muži

Dospělé ženy a dívky

Vdovy

Všichni lidé

První litevská KNIHA

Zpěvník

11 zpěvů

Poprvé v litevštině je zaznamenána
melodie.

První litevská KNIHA

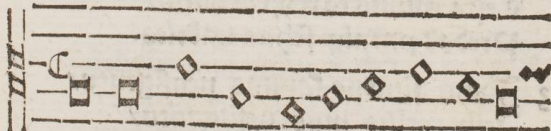
Jesus bila greschnij eikiet manesp/
Prileistiet susimilei mane sawesp/
Liekarians sweiktimo ne est reika/
Ba ia maikla sweiktiegi tur vs ioka.

Jei galeiei sawoy ischganiey
Kam bereiktu man vs tawo nomirtye/
Tas skals tawo neeur gielbeti/
Jei tu pats sau gali sweikata doei.

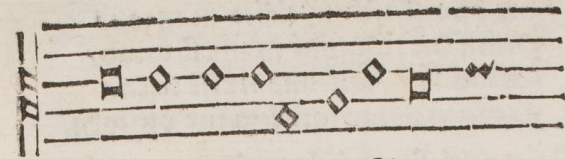
Jei tikiesi ta isch schirdes wisas/
Ir taip tikrai skielpsi sawa nastrais/
Tada iau gierai priestcaisei/
Ir tu penutslu dusche papenetei.

Vaiszans smagau netari apleisti/
Kaltas tu esi artima mileti/
Jei tawa gautu padegima/
Kaip tu pats gawai nog Dewa tewa.

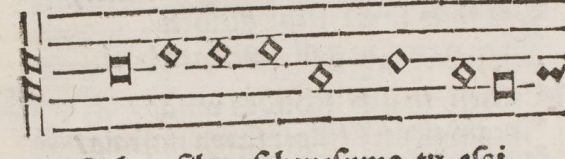
Christe qui lux es et dies.

Christau Dena esti ir schwesibe/
Nactes

Nactes nodengij tamfibe/
Schwesibes schwesums tu esi

Schwesibe schwenta apreischti.

2 Prascham schwentasis musu weschpatie
Sangat mus schiea naktie/
Cesta mums tarwyp athilfis/
Predok pakala schas nakties.

3 Idant sunkus sapnas neufgrutu/
Jei welus mus nesugautu/
Ir kuns iem icib ne prylietu/
Kaltus mus nepadaritu.

Zpěvník

Ukázka:
poslední zpěv z
Katechismu

První litevská KNIHA

Luteránský *Catechismus*,
1547, Královec

Kniha byla kolektivním dílem.

Kromě Mažvydase
spolupracovali
Stanislovas Rapolionis a
Abraomas Kulvietis.

Mažvydas vycházel z celé
řady starších katechismů
německých a polských (viz
povinnou sekundární četbu)